

ניתוק תושבות לפני גיל הפרישה עלול לשלול זכאות לקצבת אזרח ותיק

הכותבים: רו"ח אורנה צח-גלרט, מר חיים חיטמן ורו"ח (משפטן) ישי חיבה

בית הדין לעבודה (ב"ל 10920-06-23) דחה ביום 25/4/2024 את תביעתה של קסלמן נטליה (להלן: "המבוטחת") לקצבת אזרח ותיק מאחר וביום שהגיעה לגיל הפרישה, לא הייתה תושבת ישראל.

רקע חוקי

סעיף 244(א) לחוק הביטוח הלאומי קובע: "מבוטח שהגיע לגיל המזכה בקצבת אזרח ותיק, ישלם לו המוסד, בכפוף להוראות סימן זה, קצבה חודשית...". מבוטח לעניין זה חייב להיות תושב ישראל, אלא אם הוא מתגורר במדינה שחתומה עם ישראל על הסכם אמנה שכולל ביטוח זקנה. עם ארה"ב קיים הסכם ידידות וספנות שאינו הסכם בתחום הביטחון הסוציאלי, אך נקבע לפיו, שאם תושב ישראל החל לקבל את הקצבה בישראל כתושב ישראל ויצא אחר כך לארה"ב, ימשיך לקבל את הקצבה גם אם חדל להיות תושב ישראל.

תמצית עובדתית

- המבוטחת הגיעה לגיל פרישה בשנת 2022.
- ב-4/4/2023 הודיע הביטוח הלאומי (להלן: "הב"ל") כי על פי המידע שבידיו המבוטחת חדלה להיות תושבת ישראל מיום 20/6/2020 מאחר ועזבה את ישראל ומרכז חייה בארה"ב.
- בסמוך, הודיע לה הב"ל כי תביעתה לקצבת אזרח ותיק נדחתה מאחר וביום הזכאות לא הייתה תושבת ישראל. כן נכתב בהודעת הב"ל כי ניתן יהיה לחדש התביעה כאשר תחזור להיות תושבת ישראל.

טיעוני הצדדים

1. טיעוני המבוטחת

היא תושבת ישראל, שכן:

- עבדה בישראל שנים, ויצאה לפנסיה מוקדמת בגין עבודתה בשנים 1997-2019.
- משתמשת בשירותים רפואיים של מכבי, משלמת תשלומי קבע לקופ"ח.
- בעלת דירה בראשל"צ, הדירה מושכרת ומשלמת בגינה משכנתא. משיקולים כלכליים משכירה הדירה ומתגוררת בארץ אצל בנה.
- לפני כ-8 שנים היגר בנה לארה"ב, הקים משפחה ונולדו לו ילדים. בנסיבות אלו נוסעת "מדי פעם" ב-3 השנים האחרונות לבקרו ולסייע בטיפול בילדיהם הקטינים.
- בשנים האחרונות חולקת זמנה בין ארה"ב לישראל, לטענתה מרכז חייה הוא בישראל.
- בנסיבות אלו, מאחר ושוהה מס' חודשים מדי שנה בארה"ב הוציאה גרין קארד.
- בבעלותה חשבון בנק בארץ, מקבלת פנסיה ועד לאחרונה קיבלה קצבת אזרח ותיק.
- בעלת רישיון נהיגה בישראל. בארה"ב אין לה חשבון בנק, לא עובדת ושוהה שם מעת לעת לצורך טיפול בנכדיה. בשנים האחרונות מרבית התקופה שהתה בארה"ב עקב מגפת קורונה, דבר שהקשה להתנייד מארץ לארץ.

2. טיעוני הב"ל

- הוגשה ואושרה תביעה לקצבת אזרח ותיק בתחילת 2023.
- בעקבות מידע אודות שהייתה הממושכת בחו"ל נבדקה תושבותה.
- ב-28/2/2023 שלחה הצהרה למח' אבטלה (באותה עת קיבלה דמי אבטלה), לפיה עברה להתגורר בארה"ב.
- ב-4/4/2023 נשלח אליה מכתב מב"ל, לפיו נשללה התושבות מ-20/6/2020 שכן העתיקה מרכז חייה מחוץ לישראל ושוהה בחו"ל פרקי זמן ממושכים. בהתאם לכך נוצר לה חוב בגין קבלת קצבת אזרח ותיק.

- גם לאחר שחוסנה בישראל ב-12/20 בגין מגפת הקורונה לא שבה לארץ.
- שהותה בחו"ל, אינה ארעית ובקוריה בארץ קצרים.
- בפנייתה לב"ל מ-28/2/2023 ראתה עצמה כתושבת ארה"ב.
- השכירה את דירתה בארץ, ולא שוכרת דירה חלופית במהלך ביקוריה הקצרים. כל זאת מעיד על היעדר כוונה להעתיק חזרה מרכז חייה בארץ.

דין והחלטה

- בית הדין נשען על הלכת בית הדין הארצי בעניין סלומון כהן: על מנת להיחשב תושב לצורך קבלת זכאות מב"ל, על המבוטח להוכיח כי מרכז חייו בישראל באמצעות בחינת מירב הזיקות.
- לאחר עיון במסמכים שהוגשו לתיק, מוצא בית הדין שיש לדחות התביעה.
- אמנם, למבוטחת חשבון בנק בישראל, רשיון נהיגה ישראלי, דירה מושכרת בישראל, מקבלת שרותים רפואיים מקופ"ח ופנסיה מחב' הפניקס, ובארה"ב אין לה חשבון בנק ואינה עובדת שם, ואולם:
- שהותה בארץ קצרה ביותר: על פי הפסיקה "מגורים בחוץ לישראל לתקופה ממושכת, מסיבות אישיות, שוללים את המעמד של תושבות בישראל". מקום המגורים של אדם הוא אחד הסימנים העיקריים להיותו תושב באותו מקום, ולנוכח שהותה הממושכת בחו"ל ברי כי מרכז חייה בתקופה הרלבנטית היה בארה"ב.
- בנוסף, ביום 28/2/2023 עדכנה את מח' אבטלה לעניין קצבת אזרח ותיק כי "אני מעדכנת שעוברת לגור באמריקה לכתובת... " עדכון זה מעיד כי המבוטחת ראתה עצמה כמי שמתגוררת בארה"ב – שם מרכז חייה.
- הוצאת גרין - קארד מעידה כי בחרה לגור בארה"ב ואף לעבוד שם.
- מחומר הראיות עלה, כי לא רק נסעה לבקר את משפחתה, אלא לגור עמם ולסייע לבן ולאשתו בטיפול בילדיהם.

בסיכום קובע בית הדין

ממכלול הראיות ניתן ללמוד כי בתקופה הרלבנטית מרכז חייה של המבוטחת היה בארה"ב. ככל שתוכיח בעתיד כי היא תושבת ישראל, תוכל לחדש תביעתה לקצבת אזרח ותיק.

בשולי הדברים

נחזור ונזכיר, במיוחד למבוטחים על סף גיל הפרישה, כי יש לבחון מעבר תושבות למדינה אחרת גם בראי תאריך תחילת הזכאות לקצבת אזרח ותיק, ולעיתים לשקול מעבר כאמור רק לאחר מועד זה. תושבות במדינה זרה (שאינה מדינת אמנה לעניין זה), עלול לשלול כליל את הזכאות לקבלת הקצבה.